

Henning Mankell

De jonge Wallander

Uit het Zweeds vertaald

door Edith Sybesma

DE GEUS

Elfde druk

Oorspronkelijke titel *Pyramiden*, verschenen bij Ordfronts Förlag AB,
Stockholm

Oorspronkelijke tekst © Henning Mankell 1999

Eerste Nederlandstalige uitgave © Edith Sybesma en

De Geus BV, Breda 2004

Deze editie © De Geus BV, Breda 2011

*Published by agreement with Ordfronts Förlag AB, Stockholm,
and Leonhardt & Høier Literary Agency aps, Copenhagen*

Omslagontwerp Baqup

Omslagillustratie © Shutterstock

ISBN 978 90 445 2120 7

NUR 332, 305

Niets uit deze uitgave mag verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van De Geus BV, Postbus 1878, 4801 BW Breda, Nederland. Telefoon: 076 522 8151.

Internet: www.degeus.nl

Voorwoord

Pas toen ik het achtste en laatste deel van de serie over Kurt Wallander geschreven had, besepte ik welke ondertitel ik al die tijd gezocht, maar niet gevonden had. Toen alles, of in ieder geval het meeste, voorbij was begreep ik dat de ondertitel natuurlijk 'Romans over de Zweedse onrust' moest luiden.

Maar daar kwam ik dus te laat achter. Ondanks het feit dat de boeken steeds op dat ene thema gevarieerd hadden: wat is er in de jaren negentig met de Zweedse rechtsstaat aan de hand? Hoe kan de democratie overleven als de fundamente van de rechtsstaat niet meer intact zijn? Heeft de Zweedse democratie een prijs die op een dag te hoog gevonden wordt en niet meer de moeite van het betalen waard?

Over die vragen ging ook het leeuwendeel van de brieven die ik gekregen heb. Veel lezers hadden hier verstandige dingen over te zeggen. Ik denk dan ook dat Wallander op zijn manier uiting heeft gegeven aan het groeiende gevoel van onveiligheid dat bij veel mensen leefde, aan hun woede, hun gezonde inzicht in de verhouding tussen de rechtsstaat en de democratie. Dikke brieven en dunne ansichtkaarten vanuit de gekste plaatsen ter wereld, waar ik nog nooit van had gehoord, telefoontjes op de raarste tijden, opgewonden stemmen die spraken via de e-mail.

Behalve over de rechtsstaat en de democratie heb ik ook andere vragen gekregen. Sommige gingen over onlogische dingen, waarvan veel lezers het zo leuk vinden om ze te ontdekken. In bijna alle gevallen waarin lezers 'fouten' ontdekten, hadden ze gelijk. (En ik zal er maar meteen aan toevoegen dat er in dit deel ook weer onlogische dingen zullen zitten. Laat ik dan alleen zeggen dat het in dit boek

om de inhoud gaat! De redacteur treft geen blaam. Ik had geen betere kunnen treffen dan Eva Stenberg.)

In de meeste brieven werd de vraag gesteld: wat is er allemaal met Wallander gebeurd voor het begin van de romanserie? Dus, om een exacte datum te noemen, voor 8 januari 1990? Die vroege winterochtend dat Wallander uit bed gebeld werd, in het begin van *Moordenaar zonder gezicht*. Ik begrijp best dat men zich afvraagt hoe het allemaal begonnen is. Als Wallander de arena betreedt is hij 42 jaar, bijna 43. Hij is dan al lang bij de politie, hij is getrouwd geweest, gescheiden, heeft een kind, en is op zekere dag uit Malmö vertrokken om zijn geluk in Ystad te beproeven.

De lezers hebben zich dat afgevraagd. En ikzelf natuurlijk ook. In deze negen jaar heb ik tussendoor laden opgeruimd, ben gaan graven in stoffige stapels papieren of gaan zoeken tussen de enen en nullen op de diskettes.

Een paar jaar geleden, toen ik het vijfde boek, *Dwaalsporen*, net af had, besepte ik dat ik in mijn hoofd verhalen aan het schrijven was die vóór het begin van de romanserie speelden. Wederom die magische datum, 8 januari 1990.

Nu heb ik die verhalen gebundeld. Sommige ervan zijn eerder in kranten verschenen. Die verhalen heb ik licht gewijzigd, er enkele chronologische fouten en dode woorden uit gehaald. Twee ervan zijn niet eerder gepubliceerd.

Het is niet zo dat ik deze teksten nu laat drukken omdat ik nog wat in de la had liggen. Ik geef dit deel uit omdat het een uitroepteken vormt na de punt die ik vorig jaar heb gezet. Soms is het goed om net als een kreeft achteruit te lopen. Naar een uitgangspunt, de tijd vóór 8 januari 1990.

Geen enkel beeld wordt ooit compleet. Maar deze stukjes horen er wel bij, vind ik.

De rest is en blijft zwijgen.

Henning Mankell
januari 1999

I

In het begin was alles slechts een mist.

Of misschien een lobbige zee, waarin alles wit was en stil. Het landschap van de dood. Dat was ook het eerste wat Kurt Wallander dacht toen hij langzaam weer bijkwam. Dat hij al dood was. Hij was eenentwintig jaar geworden, niet ouder. Een jonge politieagent, amper volwassen. Een onbekende man was op hem af komen stormen met een mes en hij had zich niet op tijd opzij kunnen werpen.

Naderhand was er alleen de witte mist. En de stilte.

Langzaam werd hij wakker, langzaam keerde hij terug naar het leven. De beelden die achter zijn voorhoofdsbeene rondwaarden waren onduidelijk. Hij probeerde ze in de vlucht te vangen, alsof het vlinders waren. Maar de beelden weken uiteen en slechts met uiterste inspanning lukte het hem te reconstrueren wat er eigenlijk gebeurd was...

Wallander was vrij. Het was 3 juni 1969 en hij had Mona net op de boot naar Denemarken gezet; niet zo'n nieuwe draagvleugelboot, maar een van die oude getrouwe veerponten waar je tijdens de overtocht naar Kopenhagen nog de tijd had voor een behoorlijke maaltijd. Ze had er met een vriendin afgesproken, ze zouden misschien naar het Tivoli gaan, maar vooral naar modezaken. Wallander had mee gewild, omdat hij toch vrij was. Maar ze had nee gezegd. De reis was alleen voor haar en haar vriendin bedoeld. Er mochten geen mannen mee.

Nu zag hij de boot de haven uit varen. Mona zou 's avonds terugkomen en hij had beloofd haar dan af te halen. Als het mooie weer aanhield zouden ze nog een eindje wandelen en

daarna naar zijn flat in Rosengård gaan.

Wallander merkte dat hij bij de gedachte alleen al opgewonden raakte. Hij trok zijn broek recht, stak schuin de straat over en ging het stationsgebouw binnen. Daar kocht hij een pakje sigaretten van zijn eigen merk, John Silver, en stak er al een op nog voordat hij het station verliet.

Wallander had geen plannen voor die dag. Het was dinsdag en hij was vrij. Hij had veel overuren gemaakt, niet in de laatste plaats omdat er steeds grote Vietnam-betogingen geweest waren, zowel in Lund als in Malmö. In Malmö was het tot confrontaties gekomen. De hele situatie stond hem tegen. Hij had niet echt een mening over de eis van de betogers dat de Verenigde Staten weg moesten uit Vietnam. De vorige dag had hij geprobeerd er met Mona over te praten, maar zij had er geen andere mening over dan dat de demonstranten 'relshoppers' waren. Toen Wallander desondanks op het onderwerp doorging en zelfs beweerde dat het nauwelijks rechtvaardig te noemen was dat de grootste krijgsmacht van de wereld een arm agrarisch land in Azië weer 'het stenen tijdperk' in bombardeerde, zoals een hoge Amerikaanse militair volgens een krantenbericht had gezegd, had ze hem toegebeten dat ze echt niet van plan was met een communist te trouwen.

Dat had Wallander van zijn stuk gebracht en ze waren er niet op doorgedaan. Hij zou met Mona trouwen, daar was hij van overtuigd. Het meisje met het lichtbruine haar, de spitse neus en de smalle kin. Misschien was het niet het mooiste meisje dat hij in zijn leven was tegengekomen, maar toch wilde hij háár.

Ze hadden elkaar een jaar geleden ontmoet. Wallander had voor die tijd meer dan een jaar verkering gehad met Helena, die op een expeditiekantoor in de stad werkte. Totdat ze hem op een dag plompverloren verteld had dat het uit

was, dat ze een ander had. Wallander was eerst sprakeloos geweest. Daarna had hij een heel weekend in zijn flat zitten grienen. Hij was buiten zichzelf van jaloezie en toen zijn tranen een beetje opgedroogd waren, was hij naar de pub op het Centraal Station gegaan en had veel te veel gedronken. Daarna was hij thuis verder gaan zitten janken. Als hij nu voor de deur van de pub langs liep, rilde hij. Daar zou hij nooit meer een voet binnen zetten.

Daarna waren een paar zware maanden gevolgd, waarin Wallander had geprobeerd om Helena op andere gedachten te brengen, om haar terug te laten komen. Maar ze had hem resoluut afgewezen en was ten slotte zo geïrriteerd geraakt door zijn vasthoudendheid dat ze bedreigd had aangifte te doen bij de politie. Toen had Wallander de aftocht geblazen. En merkwaardig genoeg leek het toen allemaal afgelopen te zijn; Helena kon rustig verdergaan met haar nieuwe man. Dat was op een vrijdag geweest.

Die avond voer hij over de Sont en op de terugreis vanuit Kopenhagen kwam hij naast een meisje terecht dat zat te breien. Mona heette ze.

In gedachten verzonken liep Wallander door de stad. Hij vroeg zich af wat Mona en haar vriendin aan het doen waren. Toen dacht hij aan wat er een week geleden was gebeurd. De uit de hand gelopen demonstraties. Of hadden zijn eigen chefs de situatie niet goed in weten te schatten? Wallander had deel uitgemaakt van een geïmproviseerde eenheid die op de achtergrond in reserve gehouden werd, om zo nodig ingezet te kunnen worden. Pas toen er al flinke rellen waren uitgebroken, werd hun eenheid ingeschakeld. Met als enig gevolg dat de situatie nog chaotischer werd.

De enige met wie Wallander ooit geprobeerd had over politiek te discussiëren, was zijn vader. Hij was zestig jaar en had juist besloten om naar Österlen te verhuizen. Zijn vader

was een nukkelig man. Wallander wist nooit wat hij aan hem had. Al helemaal niet meer sinds zijn vader zich eens zo had opgewonden dat hij bijna het contact met zijn zoon verbroken had. Dat was gebeurd toen Wallander een paar jaar geleden thuiskwam met de mededeling dat hij bij de politie wilde. Zijn vader zat toen in zijn atelier, waar het naar olieverf en koffie rook. Hij had een penseel naar Wallander gegooid en gezegd dat hij moest verdwijnen en dat hij nooit meer terug hoefde te komen: hij was niet van plan een politieman in de familie te tolereren. Ze hadden vreselijke ruzie gekregen. Maar Wallander had voet bij stuk gehouden. Hij moest en zou bij de politie en daar kon geen gegooi met penselen hem van afbrengen. Plotseling was er een eind gekomen aan de ruzie, zijn vader had zich in een vijandig stilzwijgen gehuld en was weer achter zijn ezel gaan zitten. Toen begon hij koppig een auerhaan te tekenen met behulp van een sjabloon. Hij koos altijd hetzelfde motief, een boslandschap, waarop hij varieerde door er soms een auerhaan bij te schilderen.

Wallander fronste zijn voorhoofd als hij aan zijn vader dacht. Een echte verzoening was nooit totstandgekomen, maar ze praatten nu ondanks alles wel weer met elkaar. Wallander had zich vaak afgevraagd hoe zijn moeder, die overleden was toen hij met zijn politieopleiding bezig was, het bij haar man had uitgehouden. Zijn zus Kristina was zo slim geweest zo snel mogelijk het huis uit te gaan en woonde nu in Stockholm.

Het was inmiddels tien uur. Er woei slechts een zwak briesje door de straten van Malmö. Wallander ging een café naast het НК-warenhuis binnen. Hij bestelde koffie en een broodje, bladerde *Arbetet* en *Sydsvenskan* door. In beide kranten stonden ingezonden brieven van mensen die zich lovend of kritisch uitlieten over het optreden van de politie in

verband met de demonstraties. Wallander bladerde snel verder. Hij wilde het niet lezen. Hij hoopte dat hij binnenkort niet meer tegen demonstranten hoefde op te treden. Hij wilde rechercheur worden. Dat was van het begin af aan zijn streven geweest en dat had hij ook nooit onder stoelen of banken gestoken. Over een paar maanden al zou hij beginnen op een van de afdelingen die zich bezighielden met het onderzoek van geweldsdelicten en ernstige zedendelicten.

Plotseling stond er iemand voor hem. Wallander hield zijn koffiekopje in zijn hand. Hij keek op. Het was een meisje van een jaar of zeventien, met lang haar. Ze was erg bleek en ze staarde hem woedend aan. Toen boog ze voorover, zodat haar haren over haar gezicht vielen en ze wees op haar nek.

‘Hier’, zei ze. ‘Hier heb je me geslagen.’

Wallander zette zijn kopje neer. Hij begreep er niets van. Ze had haar hoofd weer opgeheven.

‘Ik begrijp niet goed wat je bedoelt’, zei Wallander.

‘Je bent toch politieagent, of niet?’

‘Ja.’

‘En je was toch mee aan het vechten tijdens de demonstratie?’

Nu begreep Wallander het. Ze had hem herkend, ook al was hij niet in uniform.

‘Ik heb niemand geslagen’, zei hij.

‘Het doet er toch niet toe wie de wapenstok vasthoudt? Jij was er. Dus heb jij eraan meegedaan om ons te slaan.’

‘Jullie overtraden de demonstratievoorschriften’, antwoordde Wallander en hij hoorde hoe beroerd die woorden klonken uit zijn mond.

‘Ik heb zo de pest aan agenten’, zei ze. ‘Ik was van plan om hier koffie te drinken. Maar nu ga ik wel ergens anders heen.’

En weg was ze. De serveerster achter de bar keek Wallander streng aan, alsof hij haar van een klant had beroofd.

Wallander betaalde en ging weg. Hij liet de helft van zijn broodje staan. De ontmoeting met het meisje had hem behoorlijk van zijn stuk gebracht. Plotseling was het net alsof iedereen op straat hem aanstaarde. Alsof hij toch een uniform aanhad in plaats van zijn donkerblauwe broek, zijn lichte overhemd en groene jack.

Ik moet van de straat af, dacht hij. Ik moet op kantoor, meedoen aan de besprekingen van de rekercheteams, met een naar de plaatsen delict. Geen demonstraties meer voor mij. Dan meld ik me ziek.

Hij begon sneller te lopen. Hij overwoog of hij de bus naar Rosengård zou nemen, maar besloot dat hij beweging nodig had. Hij wilde nu ook het liefst onzichtbaar zijn en geen enkele bekende tegenkomen.

Maar natuurlijk liep hij voor het Folkpark meteen zijn vader tegen het lijf. Die zeulde een van zijn schilderijen mee, verpakt in bruin papier. Wallander had naar de grond lopen staren en had hem pas in de gaten gekregen toen het al te laat was om zich nog uit de voeten te maken. Zijn vader had een rare muts op en een dikke jas aan. Daaronder droeg hij een soort trainingspak en hij liep met blote voeten in gymnastiekschoenen.

Wallander kreunde inwendig. Hij ziet eruit als een landloper, dacht hij. Waarom kan hij zich niet eens fatsoenlijk kleden?

Zijn vader zette het schilderij neer en hijgde uit.

‘Waarom ben je niet in uniform?’ vroeg hij zonder te groeten. ‘Ben je geen agent meer?’

‘Ik ben vandaag vrij.’

‘Ik dacht dat politiemensen altijd in dienst waren. Om ons te redden van al het kwaad.’